

Felperes módosított keresetében kérte a szerződés általa megjelölt rendelkezéseit (a közjegyzői okirat 5. oldalának 4.3-as pontja, a 12. oldalának III/2-es pontja (1) bekezdése) tisztességtelenségén alapuló érvénytelenségének megállapítását. A kereset jogalapját a Ptk. 209/A. § (2) bekezdése, valamint a Hpt. 213. § (1) bekezdése és a 2/2014-es Polgári jogegységi határozat 1. pontjára alapította.

Az alperesi pénzügyintézet a felperessel szemben a 2014. évi XL. törvény lapján fennálló elszámolási kötelezettségének eleget tett.

A bíróság Alkotmánybírósághoz fordulásának jogszabályi alapja:

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 37. §-ának (2) bekezdése értelmében az Alkotmánybíróság utólagos normakontroll eljárásban, bírói kezdeményezés alapján folytatott egyedi normakontroll eljárásban, alkotmányjogi panasz alapján, vagy nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata során felülvizsgálja a közjogi szervezetszabályozó eszközöknek, valamint az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésében meghatározott jogegységi határozatoknak az Alaptörvénnyel, illetve nemzetközi szerződéssel való összhangját. Az indítványozókra, az eljárásra és a jogkövetkezményekre a jogszabályok felülvizsgálatára vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. A 25. § (1) bekezdése szerint, ha a bírónak az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította, - a bírósági eljárás felfüggesztése mellett - az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés b) pontja alapján az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását. Magyarország Alaptörvényének (a továbbiakban: Alaptörvény) 24. cikk (2) bekezdésének b) pontjában foglaltan az Alkotmánybíróság bírói kezdeményezésre soron kívül, de legkésőbb kilencven napon belül felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját.

A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 155/B. § (1) bekezdésének értelmében a bíróság az Alkotmánybíróságnak a jogszabály, jogszabályi rendelkezés, közjogi szervezetszabályozó eszköz vagy jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítására, továbbá nemzetközi szerződésbe ütközésének megállapítására irányuló eljárását az Alkotmánybíróságról szóló törvényben foglalt szabályok szerint hivatalból vagy kérelemre kezdeményezheti. A (3) bekezdésben foglaltan az Alkotmánybíróság eljárásának kezdeményezéséről a bíróság végzéssel határoz, egyidejűleg a per tárgyalását felfüggeszti.

Felperes 2016. március 10. napján előterjesztett beadványában alkotmánybírósági eljárást kezdeményezése iránti kérelmet terjesztett elő; e körben megjelölte a 2014. évi XL. törvény 37/A. §-át, valamint a 2014. évi LXXVII. törvény 15/A. §-át. Hivatkozása szerint a fenti törvényi

rendeletek nem tették érvényessé a perbeli szerződést, utólagosan nem konvalidálódtak az érvénytelen szerződési feltételek. Az árfolyam-különbözet adósra terhelése nem egy automatizmus. Az elszámolás felülvizsgálatáról nem csak a törvények, hanem azok végrehajtásáról szóló MNB rendeletek is tartalmaznak jogszabályi előírásokat. Ezek alapján egyértelműen megállapítható, hogy mely felülvizsgált adatokkal szemben lehetett jogorvoslással élni törvényben biztosított határidő alatt. Szó nincs arról, hogy az elszámolás minden adata örökre ítélt dolog lenne, mert azt egyébként az elszámolással szemben panasz útján orvosolni lehetett volna az MNB előtt, majd utána úgynevezett nemperes eljárásban. Azt jogszabály nem állapítja meg, hogy egy szerződés elszámolása akkor sem kifogásolható, ha az alapszerződés érvénytelen. Csak a tisztességtelenül felszámított összeggel szemben lehetett jogorvoslással élni, nem pedig az elszámolás egyéb adataival. Az 58/2014. (XII. 17.) MNB rendelet 1. számú melléklete szerint a tisztességtelenül felszámított összeg csak abban az esetben tartalmaz kamatra vonatkozó összeget, ha az erre vonatkozó tájékoztatást is megadja a pénzügyi intézmény a levelének ebben a részében. Utalt ezen kívül a 16/2015. (VI. 4.) MNB rendelet 2. számú mellékletének 1. pontjára. Ennek alapján kizárólag arra volt jogi lehetőség, hogy a tisztességtelenül felszámított összeggel szemben éljen felperes panasszal, ehhez meg kellett volna jelölni, hogy az alperes az árfolyamrés számítása során hol hibázott, melyet azonban a bonyolult matematikai képletek miatt matematikus egyetemi professzorok sem tudtak megjelölni, ezért fordulhatott elő, hogy az egész országban öt-hat esetben fogadták el a panaszt, mert mindenhol elutasítottak automatikusan, eljárási kifogással. Egyebekben a felperesek nem is rendelkeztek az ügylettel kapcsolatban minden adattal. Utalt az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésére, P) cikk (3) bekezdésére, valamint az Alaptörvény XV. cikkének (1) bekezdésére, továbbá a XXVIII. cikkre. Álláspontja szerint a 2014. évi XL. törvény 37/A. §-a és a 2014. évi LXXVII. törvény 15/A. §-a Alaptörvénybe ütköző módon zárja ki a fogyasztók érdekérvényesítési jogait, mert automatikusan kiterhelik a tisztességtelen szerződési feltételek alapján az árfolyam-különbözetet és minden egyéb fizetési terhet, melyre nézve nem volt szerződési akarat pénzügyi szolgáltatási szerződés megkötésekor. Ezért kérte a megjelölt rendelkezések tárgyában az alkotmánybírók eljárás kezdeményezését.

Alperes a per 2016. február 22-i tárgyalásán úgy nyilatkozott, hogy a 2014. évi XL. törvény 37/A. §-a alapvető jogelvekbe ütközik, kizárólag a bíróság részére határoz meg kötelezettséget, mely álláspontja szerint a normavilágosság elvébe ütközik, ezért kérte, hogy a bíróság a per tárgyalását függeszse fel és forduljon az Alkotmánybírósághoz.

A perben a bíróság felperes és alperes kérelmének a rendelkező részben foglalt terjedelem szerint helyt adva terjeszti elő az indítványt.

Az indítvány jogszabályi és jogalkalmazási háttere, valamint az indítvánnyal érintett jogszabályi rendelkezések és azok indokolása:

Az Országgyűlés 2014-ben több törvényt - a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések

rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényt (DH 1 törvény), a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvényt (DH 2 törvény), az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvényt (DH 3 törvény) - fogadott el a fogyasztói kölcsönszerződésekről; a Kúria a fogyasztói kölcsönszerződések egyes jogértelmezési kérdéseit illetően jogegységi határozatokat hozott (3/2013. PJE, 6/2013. PJE, 2/2014. PJE).

A DH 2 törvény 2015. október 5. napjától hatályos 37/A. §-ának értelmében:

37/A. § (1) Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során a felek fizetési kötelezettségét a bíróság – a 38. § (6) bekezdés szerinti felülvizsgált elszámolás adatainak alapul vételével – az e törvényben meghatározott elszámolási szabályok alkalmazásával állapítja meg.

(2) Az elszámolás fordulónapját követően a határozathozatalig terjedő időszakban teljesített törlesztést az erre irányadó szabályok szerint a fogyasztó javára kell elszámolni.

A DH 2 törvény 2015. október 5. napjától hatályos 15/A. §-ának értelmében:

6/A. A szerződés érvénytelensége (részleges érvénytelensége) iránti perekben alkalmazandó szabályok

15/A. § (1) A fogyasztói kölcsönszerződés érvénytelenségének (részleges érvénytelenségének) megállapítása, illetve az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása iránt indult és folyamatban lévő perekben e törvénynek a forintra váltást megállapító szabályait a fogyasztónak az elszámolási törvény alapján teljesített elszámolás szerint meghatározott, deviza vagy devizaalapú fogyasztói kölcsönszerződésből eredő tartozásának összegére is alkalmazni kell.

(2) A fogyasztónak az elszámolás fordulónapján forintban megállapított tartozását a határozathozatalig terjedő időszakban a fogyasztó által teljesített törlesztés összege csökkenti.

(3) A fogyasztói kölcsönszerződés érvényessé nyilvánítása esetén a feleknek az elszámolási törvény alapján teljesített elszámolás eredményeként meghatározott szerződéses jogait és kötelezettségeit e törvény szabályai alapján kell megállapítani.

A jogszabályi rendelkezések miniszteri indokolása:

A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (a továbbiakban: elszámolási törvény), valamint az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: forintosítási törvény) nem rendelkeznek arról, hogy e törvények rendelkezései mennyiben érintik azokat a pereket, amelyek az e törvények hatálya alá

tartozó fogyasztói kölcsönszerződések érvénytelenségének (részleges érvénytelenségének) megállapítása, illetve jogkövetkezményeinek alkalmazása iránt folynak, illetve indulnak. E perek jelentős száma és az e körben bizonytalan jogalkalmazói gyakorlat szükségessé tette, hogy a jogalkotó e kérdésben is állást foglaljon, és normatív iránymutatást adjon arra vonatkozóan, hogy az érvénytelen fogyasztói kölcsönszerződések érvényessé, illetve hatályossá nyilvánítása esetén a felek által nyújtott szolgáltatások elszámolása során a jogalkalmazó szervezetnek miként kell eljárnia.

Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezése:

B) cikk

(1) Magyarország független, demokratikus jogállam.

Az Alaptörvény további releváns rendelkezései:

XXVIII. cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

További releváns jogszabályi rendelkezések:

DH 1 törvény:

37. § (1) E törvény hatálya alá tartozó szerződések tekintetében a szerződés érvénytelenségének vagy a szerződés egyes rendelkezései érvénytelenségének (a továbbiakban: részleges érvénytelenség) megállapítását - az érvénytelenség okától függetlenül - a bíróságtól a fél csak az érvénytelenség jogkövetkezményeinek - a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánításának - alkalmazására is kiterjedően kérheti. Ennek hiányában a keresetlevél, illetve a kereset érdemben - eredménytelen hiánypótlási felhívást követően - nem bírálható el. Ha a fél az érvénytelenség vagy a részleges érvénytelenség jogkövetkezményének levonását kéri, úgy azt is meg kell jelölnie, hogy a bíróság milyen jogkövetkezményt alkalmazzon. A jogkövetkezmény alkalmazására vonatkozóan a félnek a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összességében is megjelölt, határozott kérelmet kell előterjesztenie.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltakra figyelemmel a törvény hatálya alá tartozó szerződések tekintetében a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 239/A. § (1) bekezdése alapján, illetve a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:108. § (2) bekezdése alapján - ha annak e törvényben foglalt feltételei fennállnak - a szerződés érvénytelenségének vagy részleges érvénytelenségének megállapítása iránt indult és folyamatban lévő eljárásokban a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kell utasítani vagy az eljárásokat meg kell szüntetni. Nincs helye a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának vagy az eljárás

megszüntetésének, ha a fél a szerződés érvénytelenségének vagy részleges érvénytelenségének megállapítása iránti kereseti kérelme mellett az eljárásban más kereseti kérelmet is előterjesztett; ebben az esetben úgy kell tekinteni, hogy a megállapítás iránti kereseti kérelmet nem tartja fenn. E szerint kell eljárni a felfüggesztés megszűnését követően folytatott eljárásokban is.

(3) Ha a folyamatban lévő eljárásban a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának már nincs helye, az eljárást meg kell szüntetni, ha a fél a keresetében (viszontkeresetében) a bíróság erre irányuló hiánypótlási felhívásának kézbesítésétől számított 30 napon belül nem kéri az érvénytelen szerződés érvénytelensége vagy részleges érvénytelensége jogkövetkezményének levonását, továbbá nem jelöli meg, hogy milyen jogkövetkezmény alkalmazását kéri. Nincs helye az eljárás megszüntetésének, ha a fél a szerződés érvénytelenségének vagy részleges érvénytelenségének megállapítása iránti kereseti kérelme mellett az eljárásban más kereseti kérelmet is előterjesztett; ebben az esetben úgy kell tekinteni, hogy a fél a megállapítás iránti kereseti kérelmet nem tartja fenn.

38. § (6) Felülvizsgált elszámolásnak minősül az elszámolás, ha

a) az e törvényben meghatározott időn belül a fogyasztó nem élt panasszal a pénzügyi intézmény felé az elszámolással szemben, vagy nem élt panasszal arra hivatkozással, hogy a pénzügyi intézmény nem számolt el vele,

b) az e törvényben meghatározott határidőn belül a fogyasztó nem kezdeményezte a Pénzügyi Békéltető Testület eljárását,

c) az e törvényben meghatározott határidőn belül a fogyasztó vagy a pénzügyi intézmény nem kezdeményezte a 23. § (1) bekezdése szerinti nemperes eljárást vagy a 23. § (2) bekezdése szerinti peres eljárást,

d) a fogyasztó vagy a pénzügyi intézmény által kezdeményezett 23. § (1) bekezdése szerinti nemperes eljárást vagy a 23. § (2) bekezdése szerinti peres eljárást befejező határozat jogerőre emelkedett

Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.):

1. § Ennek a törvénynek az a célja, hogy a természetes személyek és más személyek vagyoni és személyi jogaival kapcsolatban felmerült jogviták bíróság előtti eljárásban való pártatlan eldöntését az e fejezetben meghatározott alapelvek érvényesítésével biztosítsa.

2. § (1) A bíróságnak az a feladata, hogy - összhangban az 1. §-ban foglaltakkal - a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse.

3. § (2) A bíróság - törvény eltérő rendelkezése hiányában - a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van. A bíróság a fél által előadott kérelmeket, nyilatkozatokat nem alakszerű megjelölésük, hanem tartalmuk szerint veszi figyelembe.

(3) A jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása - ha törvény eltérően nem rendelkezik - a feleket terheli. A bizonyítás indítványozása elmulasztásának, illetve a bizonyítási indítvány elkésett voltának jogkövetkezményei, valamint a bizonyítás esetleges siker-

telensége törvény eltérő rendelkezése hiányában a bizonyításra kötelezett felet terheli. A bíróság köteles a jogvita eldöntése érdekében a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről a feleket előzetesen tájékoztatni.

164. § (1) A per eldöntéséhez szükséges tényeket általában annak a félnek kell bizonyítania, aki-nek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valónak fogadja el.

(2) A bíróság bizonyítást hivatalból akkor rendelhet el, ha azt törvény megengedi.

215. § A döntés nem terjedhet túl a kereseti kérelmen, illetőleg az ellenkérelmen; ez a szabály a főkövetelés járulékaire (kamat, költség stb.) is kiterjed.

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.):

2. § (1) A jogszabálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie.

A bíróság Alkotmánybírósághoz fordulásának indokai:

A bíróság álláspontja szerint az indítvánnyal érintett jogszabályi rendelkezések sértik az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdésében foglalt jogállamiság alkotmányos elvét, mivel alkotmányosan nem feloldható normakollízió áll fenn a rendelkezések és a Pp. fenti rendelkezései között, valamint nem felelnek meg a jogállamiság tartalmi elemének tekinthető normavilágosság elvének sem.

A normakollízió fennállásának alátámasztására a bíróság utal a Pp. fenti alapelvi rendelkezéseire. A Pp. 3. §-ának értelmében a polgári perben a kérelemhez kötöttség alapelve érvényesül, a bíróság a felek előterjesztett kérelmekhez és nyilatkozataikhoz kötve van. Ennek megfelelően a 215. § szerint a döntés sem terjeszkedhet túl a petitumon. A 164. § (2) bekezdése deklarálja, hogy hivatalbóli bizonyítás a perben kizárólag törvényi felhatalmazáson alapulhat. A DH 2 törvény 37. §-a a fogyasztói kölcsönszerződések teljes vagy részleges érvénytelenségének megállapítására irányuló keresetek esetén – a törvény hatályba lépésekor folyamatban lévő perekre is alkalmazandóan – előírja, hogy a fél az érvénytelenség megállapítását - az érvénytelenség okától függetlenül - a bíróságtól a fél csak az érvénytelenség jogkövetkezményeinek - a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánításának - alkalmazására is kiterjedően kérheti. A jelen perben alkalmazandó DH 1 törvény hivatalbóli bizonyításra vonatkozó rendelkezést nem tartalmaz.

A DH 2 törvény 37/A. §-ának címzettje kizárólag a bíróság. A jogszabályi rendelkezés értelmezésével sem lehet arra jutni, hogy a felekre vonatkozóan tartalmaz szabályozást, az ezzel ellentétes interpretáció contra legem eredményt jelentene. Amennyiben a bíróság megállapítja a szerződés érvénytelenségét, az érvénytelenség valamely, a törvény által megengedett

jogkövetkezményének – az érvényessé vagy a hatályossá nyilvánításnak - az alkalmazása során a felek fizetési kötelezettségét a felülvizsgált elszámolás adatainak alapul vételével, a törvényben meghatározott elszámolási szabályok szerint kell megállapítania. A bíróság hivatalbóli bizonyításra vonatkozó normatív felhatalmazás hiányában nem hívhatja fel a feleket nyilatkozataik, bizonyítási indítványaik olyan tartalommal történő megtételére, hogy az megfeleljen a 37/A. §-nak anélkül, hogy nem lépne túl a Pp-ben meghatározott alapelveken. Amennyiben a bíróság – az alapelvi rendelkezések maradéktalan érvényesülésének biztosítása körében – mellőzi az ilyen tartalmú, az e körben a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről szóló felhívást, és az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során a 37/A. § szerint jár el, sérülhet a jogvita pártatlan elbírálása és a tisztességes eljárás elve, mivel a peres felek – nyilatkozataiktól függetlenül - az eljárás során először a döntés indokolásában szereznek tudomást arról, hogy nyilatkozataikat milyen keretek között kellett volna előterjeszteniük.

Még ha tartalma alapján a DH 2 törvény 37/A. §-a Pp. 3. §-ának (2) bekezdésében a kérelemhez kötöttség alapelve alóli kivételnek is tekinthető (A bíróság - törvény eltérő rendelkezése hiányában - a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van), ez kizárólag a bíróság által az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során meghatározott rendelkezések tartalmára vonatkozatható, azonban a per során lefolytatott bizonyítási eljárás alapját jelentő, a bíróság által eszközölt felhívásokra nem. Ezek a felhívások határozzák meg a felek peranyag-szolgáltatási kötelezettségének kereteit.

A kérelemhez kötöttség alapelve a felek által előadottak és a felajánlott bizonyítás alapján megállapított tényálláshoz kötöttséget is jelenti. Ennek alapját a keresetlevélnek a Pp. 121. § (1) bekezdésének c) pontjában foglaltak képezik, erre vonatkozóan terjeszti elő az alperes ellenkérelmét, és a felek a per során ezen keretek között adják elő további nyilatkozataikat, teszik meg indítványukat. A bíróság a DH 2 törvény 37. §-ának (1) bekezdése alapján abban az esetben is a felülvizsgált elszámolás alapján köteles meghozni az érvénytelenség jogkövetkezményei körében az ítéletet, amennyiben a felek egyike, vagy bármelyike sem tesz e tárgyban tényelőadást.

Ezért a fentiek okán a DH 2 törvény 37/A. § és a Pp. megjelölt rendelkezései között alkotmányosan fel nem oldható normakollízió áll fenn.

A DH 3 törvény 15/A. §-át érintően a bíróság utal arra, hogy mivel ezen rendelkezés miniszteri indokolása azonos a DH 2 törvény 37/A. §-ával, az indokolás szerint pedig a jogalkotói szándék arra irányult, hogy a jogalkalmazó szerv (a bíróságok) számára adjon normatív iránymutatást a jogalkalmazás tekintetében, ezért a bíróság álláspontja szerint e jogszabályi rendelkezés vonatkozásában a fentiek szerint kifejtettekkel azonos okból fennáll a normakollízió.

A bíróság álláspontjának alátámasztására utal az Alaptörvény záró és egyes rendelkezéseinek 2013. április 1. napjától hatályos 5. pontját értelmező 13/2013. (VI.17.) AB határozatban tett alábbi megállapításra: „Az Alkotmánybíróság az újabb ügyekben vizsgálandó alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és

alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indokolásába történő beillesztése.” A bíróság ezen megállapításból kiindulva utal azokra a korábbi alkotmánybíróági határozatokra, amelyek megítélése szerint megfelelnek a fenti határozatban rögzítetteknek.

Az Alkotmánybíróóság 35/1991. (VI. 20.) számú határozatának indokolásában rögzítetten: „A jogállamiság elvéből nem következik, hogy az azonos szintű jogszabályok közötti normakollízió kizárt. Törvényi rendelkezések összeütközése miatt az alkotmányellenesség pusztán az Alkotmány 2. § (1) bekezdése alapján tehát nem állapítható meg akkor sem, ha ez a kollízió nem kívánatos és a törvényhozónak ennek elkerülésére kell törekednie. Az Alkotmány 2. § (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam. A jogállamiság alkotmányos deklarációja azonban tartalmi kérdésekben tovább utal az egyes nevesített alkotmányos elvekre és jogokra. Alkotmányellenesség megállapítására ezért törvényi rendelkezések kollíziója miatt csak akkor kerülhet sor, ha ezen alkotmányos elvek vagy jogok valamelyike megsérül annak folytán, hogy a szabályozás ellentmondása jogszabályértelmezéssel nem oldható fel és ez anyagi alkotmányellenességhez vezet, vagy ha a normaszövegek értelmezhetetlensége valamely konkrét alapjogi sérelmet okoz. Ennek hiányában azonban az azonos szintű normaszövegek lehetséges értelmezési nehézsége, illetőleg az értelmezéstől függő ellentéte, összeütközése önmagában nem jelent alkotmányellenességet.”

Az indítvánnyal érintett rendelkezések és a Pp.-rendelkezések normakollíziója a bíróság álláspontja szerint - a fentiek okán - sérti a peres feleknek az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében biztosított, pártatlan bírósághoz és tisztességes tárgyaláshoz való jogát.

A normavilágosság követelménye kapcsán a bíróság utal arra, hogy az Alkotmánybíróóság gyakorlata szerint a normavilágosság a jogbiztonság alapvető eleme, „a világos, érthető és megfelelően értelmezhető normatartalom a normaszöveggel szemben alkotmányos követelmény. A jogbiztonság – amely az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiság fontos eleme – megköveteli, hogy a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon „ (26/1992. (IV. 30.)) AB határozat).

A bíróság utal továbbá arra, hogy a jogállamiság egyik elengedhetetlen alkotórésze, ismérve, a jogállamisággal szembeni egyik alapvető követelmény a jogbiztonság, melynek fennállása nélkül nem lehet jogállamról beszélni. A jogbiztonság követelménye – az Alkotmánybíróóság 11/1992 (III.5.) számú AB határozatában részletesen kifejtett értelmezés szerint – a jogalkotótól azt várja el, hogy a jog egésze, egyes részterületei és egyes szabályai is világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára előre láthatóak legyenek. A jogállamiság elvének részét képező jogbiztonság követelményét sérti az, ha a jogszabály rendelkezései nem világosak, nem egyértelműen értelmezhetők, és ezzel összefüggésben hatásukat tekintve nem

kiszámíthatóak, következésképpen a norma címzettjei számára nem előre láthatóak (normavilágosság elve).

A DH 2 törvény 37/A. §-ában foglaltakkal kapcsolatban kérdésként vetődik fel az elszámolás konkrét mikéntjére vonatkozóan, hogy az (1) bekezdésben mit kell érteni az „e törvényben meghatározott elszámolási szabályok alkalmazásával” szövegrészen, míg a fordulónapot követően teljesített törlesztések elszámolása vonatkozásában mit kell érteni „az erre irányadó szabályok szerint” kitétlen. Ezek pontos értelmezésének az ügy érdemi elbírálása során van jelentősége abban az esetben, ha a szerződés érvénytelensége megállapítható. A rendelkezések – és a további jogszabályi előírások - nem tartalmazzák az idézett szövegrészek egyértelmű meghatározását, annak tartalma a bíróság megítélése szerint nem világos, nem levezethető.

A normavilágosság - normakollízió fennállása folytán is fennálló - sérelmét jelenti továbbá, hogy a rendelkezésekből nem vezethető le, mi a követendő eljárás (az alkalmazandó jogkövetkezmény) abban az esetben, amennyiben a felperes (az ügy ura) az érvénytelenség jogkövetkezményeire irányuló határozott kérelmet – melynek előterjesztésére a DH 2 törvény 37. §-a alapján köteles – előterjeszti, azonban nem a felülvizsgált elszámolás adatai alapján.

A DH 3 törvény 15/A. §-ának (1) bekezdése értelmében az érvénytelenség megállapítása és jogkövetkezményeinek levonása iránti perekben e törvénynek a forintra váltást megállapító szabályait (ezeket a törvény 4. alcíme, 10-13. §-ai tartalmazzák) a felülvizsgált elszámolás (DH 2 törvény 38. § (6) bekezdés) szerint meghatározott, deviza vagy deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződésből eredő tartozásának összegére is alkalmazni kell. A 15/A. § (2) bekezdése a 37/A. § (2) bekezdéséhez hasonló, tartalmilag azonos rendelkezést tartalmaz. Mind a 37/A. § (1) és (2) bekezdése, mind a 15/A. § (1) és (2) bekezdése bármely jogkövetkezmény (hatályossá vagy érvényessé nyilvánítás) esetén követendő eljárásra vonatkozik, ugyanakkor a DH 3 törvénybe beiktatott 15/A. § (3) bekezdése egy további rendelkezést is tartalmaz a fogyasztói kölcsönszerződés érvényessé nyilvánítása esetére, amikor úgy rendelkezik, hogy érvényessé nyilvánítás esetén a feleknek a DH 2 törvény alapján teljesített elszámolás eredményeként meghatározott szerződéses jogait és kötelezettségeit e törvény szabályai alapján kell megállapítani. Ezzel összefüggésben az a kérdés merül fel, hogy miként értendő az „e törvény szabályai alapján kell megállapítani” kitétel.

Kérdés továbbá, hogy mivel a miniszteri indokolás szerint ezek a szabályok a bíróság által érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során követendő eljárásra vonatkozó normatív iránymutatást tartalmaznak, valamint, hogy az érvényessé nyilvánítást nyilvánvalóan a bíróság végzi, a rendelkezés vajon – a miniszteri indokolást alapul véve - a bíróság számára teremt-e kötelezettséget érvényessé nyilvánítás esetén a felek szerződéses jogai és kötelezettségei megállapítására? A kérdés azért merül fel, mert ezen szerződéses jogok és kötelezettségek meghatározása tekintetében a felülvizsgált elszámolás eredményeként meghatározott szerződéses jogokról és kötelezettségekről van szó, amely elszámolást pedig a pénzügyi intézmények végeztek el.

Mindezek miatt a fenti rendelkezések egyik lehetséges értelmezése az, hogy a DH törvények elszámolásra, szerződés-módosulásra és forintosításra vonatkozó rendelkezései az érvényes szerződésekre vonatkoznak, azonban amennyiben a bíróság valamely szerződés érvénytelenségét állapítja meg, és az érvényessé nyilvánítást, mint jogkövetkezményt alkalmazza, akkor az érvényessé nyilvánított szerződés tekintetében a DH 2 és a DH 3 törvények rendelkezései irányadóak. A 15/A. § (1) bekezdésében írtakra figyelemmel azonban, amennyiben bármely szerződés érvénytelenségének megállapítására kerül sor, legyen az egyébként kötelező forintosítás alá eső vagy az alá nem eső szerződés, szükségképpen alkalmazni kell a forintosítás szabályait, vagyis az (1) bekezdés értelmében („e törvény szabályai szerint”, amely azt a törvényt jelenti, amelybe az utóbb elfogadott rendelkezést beillesztették, tehát) a DH 3 törvényben írt időponttal és árfolyamon a fennálló tartozást forintosítani kell (ez az időpont az elszámolás fordulónapja). Ez tehát azt jelenti, hogy hatályossá nyilvánítás esetén a forintosítási szabályok szerint forintosított összeg alapul vételével kell elszámolni, míg érvényessé nyilvánítás esetén a megtörtént forintosításra tekintettel a jövőben a szerződés forintszerződésként marad fenn (akkor is, amennyiben egyébként nem esne a kötelező forintosítás hatálya alá). Amennyiben tehát valamely szerződés érvénytelen volt, az érvénytelenségi ok kiküszöbölését követően a szerződés szükségképpen forint alapú szerződésként élhet tovább. További kérdésként merül fel, hogy a kötelező forintosítás alá nem eső szerződések esetében a bíróság végzi-e el a forintosítást (hiszen a pénzügyi intézmény erre irányuló kötelezettség hiányában azt nem végezte el), és ha igen hogyan, ha nem, akkor pedig miként értendő a jogalkotó által a jogkövetkezmények alkalmazása körében a jogalkalmazó számára előírt normatív tartalom meghatározás. Ezt bonyolítja, hogy a fent már jelzettek szerint a kötelező forintosítással nem érintett szerződések esetében is elfogadásra kerültek forintosítási szabályok.

A fenti értelmezés helyessége esetén további kérdés: egyáltalán van-e helye annak, hogy valamely érvénytelenségi ok fennállása esetén a bíróság bármilyen jogkövetkezményt alkalmazzon akkor, amikor a fent már hivatkozottak szerint a jogalkotó a DH 2 és DH 3 törvényekkel a felmerülő lehetséges érvénytelenségi okokat már mind kiküszöbölte (orvosolta), és ennek alapján a felülvizsgált elszámolás keretében már az elszámolás is megtörtént, amely elszámolás – bár eredetileg csak az árfolyamrés és az egyoldalú kamat-, díj- és költségmódosítás tisztességtelenségének orvoslását célozta – a DH 3 törvény rendelkezéseire tekintettel a devizakockázatot is megosztotta (a jövőre nézve) a szerződő felek között, és a fent kifejtettek szerint az szerződés egyéb módosuló rendelkezéseit is érintette. Ezért és arra is tekintettel kell tehát a felülvizsgált elszámolást formai és tartalmi szempontból is „köbe vésettnek”, azaz nem módosíthatónak és nem mellőzhetőnek tekinteni a jogviszony rendezése során, mert egyrészt az elszámolás csak akkor minősül felülvizsgált elszámolásnak, ha azzal szemben a fogyasztó jogorvoslatot nem vett igénybe, vagy az igénybe vehető jogorvoslatokat mind kimerítette, másrészt a DH 2 törvény 37/A.§ és a DH 3 törvény 15/A.§ (1) bekezdése szerint a bíróságnak bármely alkalmazható jogkövetkezmény alkalmazása során a felek fizetési kötelezettségét a felülvizsgált elszámolás adatainak alapul vételével és a DH 2, valamint a DH 3 törvény rendelkezései szerint kell megállapítani? Ez az elszámolás a kötelező forintosítással érintett szerződések tekintetében a forintosítás miatt az árfolyamkockázat megosztását már a fent kifejtettek szerint tartalmazza, míg a kötelező forintosítással nem érintett szerződések esetében a

devizakockázattal kapcsolatos probléma kiküszöbölését ugyan nem tartalmazza, azonban a DH 3 törvény 15/A.§ (1) és (3) bekezdésében írtak miatt a DH 3 törvény forintra váltást megállapító szabályait a bíróságnak a felülvizsgált elszámolás szerinti tartozás összegére alkalmazni kell, és ilyenkor az érvényessé nyilvánítás esetén a felek szerződéses jogait és kötelezettségeit is a DH 3 törvény szabályai szerint kell megállapítani. Ebből következően a még folyó perekben tömegesen előforduló, az árfolyamkockázat tisztességtelenségére alapított érvénytelenségi ok esetében is a DH 3 törvényben meghatározott árfolyamon kell a tartozást átváltani, azaz az ott meghatározottak szerint oszlik meg az árfolyamkockázat, attól eltérni nem lehet. Mivel ez a megoldás az adott, és esetlegesen eredendően fennálló érvénytelenségi ok kiküszöbölését a forintosítás előtti időszakra vonatkozóan nem jelenti, csupán az abból eredő sérelmet (az árfolyam alakulása tekintetében éppen fennálló, a fogyasztóra nézve méltánytalan helyzetet) a jövőre nézve szünteti meg, sokkal inkább tekinthető a Ptk. 241.§ § szerinti szerződésmódosítással analóg jogalkotói intézkedésnek. A fogyasztók érvelésének alapjául azonban pontosan az a hivatkozás szolgál, hogy a forintosítás az annak időpontjában fennálló tartozásukat érinti, és nem kezeli a szerződés megkötése és a forintosítás időpontja között általuk érvénytelen szerződési rendelkezés alapján viselt árfolyamkockázatot. Ennek a helyzetnek a megoldására a jogszabály normatív iránymutatást nem ad a bíróságok részére. Miután azonban a bíróságot a jogkövetkezmény levonása során (amely orvosolni lenne hivatott az érvénytelenségi okot) köti a 15/A. §, és annak értelmében a DH 3 törvény egyéb rendelkezései, vagyis csak az ott írt időpontban (elszámolás fordulónapja) és csak az ott írt árfolyamon válthatja át a tartozást, ugyanarra az eredményre juthat, amit a felülvizsgált elszámolás tartalmaz.

Kérdésként merül fel e vonatkozásban, hogy adott-e a bíróság számára az a lehetőség a fennálló tartozás mértékének a felülvizsgált elszámolásban foglalt összegtől történő eltérő meghatározására, például az árfolyamkockázat eltérő megosztására tekintettel, mely eltérő megosztást már a szerződéskötés időpontjától figyelembe vesz, és így az elszámolás fordulónapjára a devizában meghatározott fennálló tartozást eltérő összegben határozza meg, mint amit a pénzügyi intézmény az általa elkészített elszámolásban erre az időpontra (a devizakockázat teljes fogyasztó általi viselését figyelembe véve) meghatározott. Továbbá adott-e a lehetőség, hogy a bíróság az így (eltérően) meghatározott tartozást forintosítsa a DH 3 törvényben meghatározott szabályok szerint, avagy ennek lehetősége kizárt arra tekintettel, hogy a felülvizsgált elszámolás adatait kell alapul venni.

A fenti kérdésekre adott válaszok függvényében lehetséges olyan értelmezés is, hogy a felülvizsgált elszámolás adatainak a DH 2 törvény 37/A.§ (1) bekezdése szerinti alapul vétele csak annyit jelent, hogy az ott rögzítettek szerint történt meg az addigi fogyasztó általi teljesítés, a részteljesítések időpontja és összege tekintetében kell az elszámolást alapul venni, az a megállapított érvénytelenségi okokra tekintettel a bíróság által helyesnek vélt jogkövetkezmény alkalmazása során csak kiindulási alapul kell szolgáljon, az módosítható (például ha a bíróság az árfolyamkockázatot másképp osztaná meg).

A bíróság megítélése szerint mindezek a többféle értelmezésre lehetőséget adó rendelkezések a normavilágosság elvének sérelmén keresztül sértik a jogállamiság elvét.

30.G.43.121/2015/11.

13

A fentiekre tekintettel a bíróság a rendelkező részben foglaltak szerint határozott.

A végzés elleni külön fellebbezési jog kizárása a Pp. 155/B. § (4) bekezdésén alapul.

Budapest, 2016. március 30.

Dr. Kis Tamás sk.
bíró

